

DR RYSZARD PACOWSKI

(1914—1987)

W dniu 23. 4. 1987 roku zmarł w Warszawie dr Ryszard Pacowski, geobotanik-torfoznawca.

Urodził się 2. 4. 1914 roku w Jefremowie, w ówczesnej guberni tulskiej, w Rosji, gdzie losy rzuciły okresowo jego rodziców, Józefa i Aleksandrę. W roku 1921 rodzice, wraz z siedmioletnim Ryszardem, powrócili na Litwę i zamieszkali w Kownie. Tu Ryszard uczęszczał do polskiej szkoły podstawowej, a następnie do III Gimnazjum Państwowego z wykładowym językiem polskim. Maturę otrzymał w roku 1933. W tym czasie zaangażował się w różnych polskich organizacjach kulturalno-społecznych i rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie Wileńskim. Po roku przeniósł się na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy tegoż Uniwersytetu. Studia ukończył w roku 1943 po wykonaniu i obronie pracy dyplomowej „Roślinność miejsc zalewowych doliny Jesi“, którą wykonał pod kierunkiem prof. K. Regela.

Jeszcze w czasie studiów, w 1942 roku, rozpoczął pracę w Litewskim Instytucie Geologicznym w Wilnie jako geobotanik, prowadząc badania kilku torfowisk, co pozwoliło Mu, jak sam później napisał, „na opanowanie metodyki badań roślinności torfowiskowej i złóż torfowych oraz zapoznanie się z problematyką w zakresie przemysłowego i rolniczego wykorzystania torfowisk“.

Po uzyskaniu dyplomu uniwersyteckiego odbył w roku 1944 specjalną praktykę

w Instytucie Torfowym w Rydze, po czym, po powrocie do Wilna, otrzymał funkcję kierownika zespołu badawczego i prowadził dalsze prace badawczo-poszukiwawcze na torfowiskach litewskich.

W roku 1945 wyjechał do Polski i zamieszkał w Toruniu. Początkowo, aby utrzymać się z rodziną, pracował jako referent kredytowy w Banku Gospodarstwa Spółdzielczego, równocześnie starając się o nostryfikację swego litewskiego dyplomu. W roku 1948 uzyskał polski dyplom magistra filozofii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu i zaraz w tymże roku rozpoczął pracę w Wojewódzkim Urzędzie Pomorskim na Wydziale Wodno-Melioracyjnym, na stanowisku inspektora torfowego, wykonując ekspertyzy i prace badawcze dotyczące budowy torfowisk nadnoteckich.

W 1949 roku przeniósł się do Warszawy i tu rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym na Wydziale Geologii-Węgla, gdzie powierzono Mu zorganizowanie Działu Torfowego i wyszkolenie odpowiedniego personelu. W okresie od 1950 do 1954, zarówno sam R. Pacowski, jak i pracujące pod jego kierunkiem zespoły badawcze, wykonały ogromną pracę zbadania wielu torfowisk w Polsce w zakresie poznania ich genezy, roślinności i stratygrafii złoża. Równoległe z tymi badaniami zajmował się specjalnie zagadnieniem typów stratygraficznych złóż torfowych w Polsce, a także różnymi problemami metodycznymi. W uznaniu za osiągnięcia w pracy otrzymał Srebrny Krzyż Zasługi (1954).

W okresie od 1955 do 1959 roku brał czynny udział w komisji organizacyjnej Centralnego Urzędu Gospodarki Torfowej oraz w utworzeniu i pracach Zakładu Badań Torfowych. W tym czasie poświęcił się pracy nad typologią torfu i złóż torfowych, a także kontynuował prace metodyczne nad rozpoznawaniem odmian (gatunków) torfu.

Od roku 1959, w związku z przejściem problematyki torfowej przez Instytut Melioracji i Użytków Zielonych, R. Pacowski rozpoczął pracę w tej placówce, piastując kierownicze stanowiska w różnych pracowniach. Pracował tu do roku 1980, tj. do czasu przejścia na emeryturę. Dostosowując się do profilu naukowego Instytutu, R. Pacowski zajął się podstawami naukowymi zagospodarowania przyrodniczego torfowisk. Badania jego obejmowały ekologię roślinności na obszarach poddawanych melioracji, a także zagadnienia typologii torfowisk i ich stratygrafii w powiązaniu z działalnością torfotwórczych zbiorowisk roślinnych. Obszarem głównym Jego eksploracji naukowej były torfowiska Biebrzy i Narwi. Równocześnie, mając coraz większe doświadczenie w tej dziedzinie, pracował nad metodami badania roślinności torfowiskowej i powiązań jej z siedliskiem; owocem tych prac było kilka publikacji. Prowadził prace badawcze również na innych obszarach torfowiskowych Polski (np. Kuwasy), zwracając coraz bardziej uwagę na specyfikę nowych siedlisk kształtujących się pod wpływem melioracji i na postępujący proces degradacji podłoża torfowego.

W roku 1966 na Uniwersytecie Wrocławskim obronił swą rozprawę doktorską na temat „Biologia i stratygrafia torfowiska Wieliszewo na Pomorzu Zachodnim“, uzyskując stopień doktora nauk przyrodniczych. Promotorem był prof. dr S. Tołpa. Praca oceniona została przez recenzentów bardzo wysoko. Wnosiła ona wiele

nowych danych do wiedzy o słabo wówczas poznanych torfowiskach wysokich na obszarze Polski. Poza fitosocjologiczną analizą aktualnej roślinności, przedstawiono bardzo interesujące wyniki badań biostratygraficznych. Autor zidentyfikował szereg zbiorowisk subfosalnych, budujących złoże w okresie 7000 lat rozwoju torfowiska. Stwierdził przy tym pokładowy, a nie soczewkowy, wzrost złoża torfowego.

Okres po uzyskaniu doktoratu odznaczał się wzmocnionym gromadzeniem materiałów do stworzenia syntezy typologiczno-stratygraficznej torfowisk, a także intensywnymi badaniami nad ekologią i dynamiką roślinności w różnych warunkach siedliskowych, zarówno na torfowiskach w stanie naturalnym, jak i meliorowanych.

Ogromną wagę przywiązywał R. Pacowski do ochrony środowiska przed postępującą degradacją, co ze szczególną siłą objawia się na torfowiskach. W jednej ze swych prac pisał: „Wyłania się także konieczność szerszego upowszechnienia metod umożliwiających szybką ingerencję w celu czuwania nad zharmonizowaniem sił przyrody z czynnikiem antropogenicznym“. Dostrzegał bowiem realną możliwość wykorzystania prawidłowości zjawisk i procesów przyrody do celów właściwego gospodarowania człowiekiem w biosferze.

Współpracował — sam lub wraz z zespołami, którymi kierował — z różnymi uczelniami i instytucjami zajmującymi się problematyką torfową. Brał aktywny udział w różnych zjazdach, konferencjach i sympozjach. Był autorem i współautorem 110 różnych publikacji i prac udokumentowanych, pośrednio lub bezpośrednio związanych z problematyką torfową. Wiele z nich stanowi bardzo cenny wkład w dziedzinę ekologii, struktury i dynamiki roślinności torfowiskowej, a także w dziedzinę stratygrafii złóż torfowych i metod ich badania.

Niesłychanie pracowity, a w pracy nadzwyczaj skrupulatny, pozostawił po sobie cenny i trwały dorobek, nie tylko w postaci publikacji, ale również w postaci wyszkolonej kadry geobotaników-torfowznawców; również autor niniejszego wspomnienia wielokrotnie korzystał z Jego wiedzy i doświadczeń.

Jako człowiek odznaczał się ogromną uczciwością. Dla swych współpracowników był bardzo wymagający, ale również bardzo koleżeński i życzliwy.

Taki też pozostanie w pamięci tych, którzy Go znali.

Zbigniew Podbielkowski